

(๓)

ชื่อเรื่องวิจัย : ศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน:
กรณีศึกษาน้ำพุยาว หมู่ 7 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย : นายสุรินทร์ สุริยวงศ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนและการจัดการป่าชุมชนของบ้านน้ำพุยาว (2) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของชาวบ้านน้ำพุยาว (3) วิเคราะห์ถึงศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้านน้ำพุยาว ที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

รูปแบบของการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ใช้การศึกษาจากเอกสารและเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย ผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ได้แก่หัวหน้าครอบครัวทั้งหมดจำนวน 139 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และผู้ให้ข้อมูลหลักในเชิงคุณภาพจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์(SPSS/PC) เพื่อคำนวณค่าร้อยละ ค่าสถิติเชิงพรรณนา ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการวิจัยที่ได้จากทั้งสองส่วนนำมาสังเคราะห์เพื่อยืนยันและอธิบายเสริมซึ่งกันและกัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูล มีอายุเฉลี่ย 49 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชายสถานภาพสมรสแล้ว สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รายได้เฉลี่ย 34,500 บาท ต่อปี มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 8 ไร่ มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 คนต่อครอบครัว เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆโดยเฉพาะธ.ก.ส. การจัดการป่าชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน พร้อมทั้งมอบให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้จัดการในเรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชน แต่ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้ใช้ประโยชน์และผลผลิตจากป่าชุมชนในรูปของผลผลิตที่เป็นพืช อาหารป่า พืชสมุนไพร สัตว์ แมลงและผีเสื้อ ที่เสริมรายได้ให้แก่ครอบครัวทั้งชุมชน เป็นมูลค่าเฉลี่ย 66,829.00 บาทต่อเดือน

ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านน้ำพุยาวมีศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน มาจากประสบการณ์เรียนรู้จากอดีตที่อพยพหนีความแห้งแล้งมาตั้งถิ่นฐานใหม่ จึงให้คุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างสูงโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการอนุรักษ์ป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้มี

(ค)

ความอุดมสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเกษตร ให้ความเคารพนับถือในตัวผู้นำและระบบอาวุโสในชุมชน มีการปรับกลยุทธ์ในการรักษาป่าให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ใช้หลักการกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตั้งกฎเกณฑ์ของชุมชนในด้านการรักษาป่าขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อควบคุมพฤติกรรมในชุมชนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป สำหรับการให้ประโยชน์จากป่าซึ่งเป็นการตัดไม้ นั้นจะทำให้ที่ประชุมใหญ่ของชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ควบคุมให้เป็นไปตามมติของที่ประชุม ส่วนการใช้ผลผลิตจากป่าอย่างอื่นนอกจากไม้แล้วไม่มีการควบคุมและยังส่งผลถึงคนภายนอกชุมชนซึ่งสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้และมีหมุนเวียนเป็นวงจรทางเศรษฐกิจให้ชาวบ้านใช้ได้ตลอดปีที่เป็นรูปแบบของอาหารป่า พืชสมุนไพร สัตว์ แมลงและสิ่งอื่นๆ นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำ ระบบเครือข่ายทางสังคมในท้องถิ่น ระบบความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน กระบวนการกล่อมเกลางานสังคม และองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง รวมไปถึงกระแสการยอมรับจากสังคมภายนอกเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะกระแสนิยมที่แพร่กระจายไปสู่ชุมชนต่างๆอย่างไร้ขอบเขต นโยบายของรัฐในด้านการจัดการป่าไม้ที่สร้างความสับสนแก่ชาวบ้านในบางช่วง

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอ 2 ประการคือในเชิงนโยบายภาครัฐควรเร่งแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าไม้อย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทุกขั้นตอน และควรสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมไม่ควรปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง สำหรับในเชิงปฏิบัตินั้นหน่วยงานหลักคือกรมป่าไม้ ควรให้ความสำคัญในเรื่อง ป่าชุมชนเป็นอันดับแรกพร้อมทั้งให้มีการเสริมประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติให้เหมาะสม ควรให้ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพแก่ชาวบ้านในพื้นที่ชายขอบและในเขตป่า อีกทั้งควรให้การสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปเป็นตัวนำร่องในการป้องกันรักษาและควรเป็นการวิจัยครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นมิติเดียวกันเป็นวงกว้างเช่นการวิจัยเครือข่ายพื้นที่ลุ่มน้ำ การวิจัยพื้นที่ชายขอบ พร้อมทั้งควรปรับเอาผลการวิจัยด้านป่าชุมชนทุกมิติมาสังเคราะห์เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลในการนำไปปรับใช้ในพื้นที่ที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรนำเอาสถิติของผลผลิตมวลรวมของป่าชุมชนที่ไม่ใช่ไม้ในเชิงเศรษฐศาสตร์เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านรู้และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ที่เห็นเป็นรูปธรรม